

MUSTAFA KEMAL PAŞA VE SOVYET RUSYA İLE İLİŞKİLER

Aydınlık Gazetesi, 31 Aralık 2019

Yıldırım Koç

Mustafa Kemal Paşa, en sıkıntılı ve zor günlerinde bile, bağımsızlıktan ödün vermeyen bir politika izledi. Bu tavrını, Sovyet Rusya ile ilişkilerin ilk kurulduğu dönemde de görmek mümkündür. Sovyet Rusya da, bu tavrı kabul etmek zorunda kaldı.

İTTİHATÇILARIN SOVYET RUSYA'YA BAĞIMLI POLİTİKASI

Osmanlı'nın Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgisinin ardından İttihat ve Terakki'nin ikinci derecedeki bazı önderleri İstanbul'da Karakol Cemiyeti adıyla bir örgüt kurdular.

Talat Paşa ise 1919 yılı Eylül ayında Bolşevik Partisi önderlerinden Radek'le görüştü. Ülkede kalan İttihatçıların İstanbul'da 1919 Kasım'ında kurduğu Karakol Cemiyeti de Sovyet Rusya ile ilişkiye girdi.

Karakol Cemiyeti adına Bahâ Said Bey tarafından 11.1.1920 günü Bakû'de imzalanan anlaşma, eşitler arasındaki bir ilişkiyi değil, Anadolu'daki mücadeleyi Sovyet Rusya'nın politikalarına bağımlı kılan bir anlayışı yansıtıyordu. 15 maddelik bu anlaşmanın bazı maddeleri şöyleydi:

"Rusya Müttehid Sovyetler Cumhuriyeti adına hareket eden ahâli komiserleri sovyetinin Kafkasya'daki İştirâkiyûn (Komünist, Y.K.) Fırkası Kafkas Mahalli Merkez Komitesi temsilcisi ile Türkiye İhtilâl hareketini temsil eyleyen Karakol Cemiyeti ve Uşak Kongresi Hey'et-i İcraiyesi adına hareket eden Kafkasya'daki temsilci Bahâ Said arasında aşağıdaki anlaşma akdolunur:

"1- Anlaşmayı yapan taraflar gerek memleketleri içindeki karşı ihtilâllerde ve gerek dışdaki Batı Avrupa istilâcı hükûmetlerine karşı bütün vâsita ve kuvvetleriyle yekdiğerine yardım etme esâsı içinde koruma ve saldırmaya ilişkin bir sözleşme akd ederler.

"2- Anlaşmayı yapan tarafların işbu anlaşmayı yapmaktaki başlıca amaçları:

"a) Bütün İslâm ülkelerinin Batı Avrupa emperyalistlerinin boyunduruğundan kurtulması.

"b) İran, Arabistan, Mısır, Hindistan vb. gibi İslâm ülkelerinde Batı Avrupa'daki emperyalist burjuva hükûmetlerine ve bilhassa Asya ve Afrika'da İngiliz emperyalistine karşı mücâdele.

"c) Bugün teşekkül etmiş bulunan ve Avrupa emperyalistlerine karşı açılan mücâdele sonunda teşekkül edecek olan sovyet tarzı idâresinin kabul ve te'yidini te'minden ibârettir.

"3- İşbu gayeye ulaşmak için Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti, zikri geçen Türkiye ihtilâl teşkilâtına silâh, mühimmat ve para vesair tedarik ve te'mini hususunda kemâliyle ibrazını taahhüd eyler. Türkiye ihtilâl teşkilâtı işbu anlaşmanın imzasından sonra silâh, mühimmat ve para ihtiyâcını Rusya Sovyetleri'ne bildirecek ve mezkûr sovyetler işbu istenilen şeyi ihmâl göstermeden kabul ve yerine getirecektir.

"4- Zikri geçen Türkiye teşkilâtı, Rusya Cumhuriyeti'nden isteyeceği miktarda silâhlı askerî kuvveti Denikin, Kolçak ve Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti diğer düşmanlarına karşı harbetmek için hazırlamayı taahhüd ederler.

"5- Türkiye Geçici İhtilâl Hükümetini temsil eyleyen Karakol Cemiyet-i İhtilâliyesi ve Uşak Kongresi Hey'et-i İcraiyesi, Batum, İran, Afganistan ve Hindistan'da İngiltere aleyhine bir ayaklanma vücuda getirmek için gereken atılımlara hemen başlayacakları ve Rusya Sovyetleri Cumhuriyeti de gereken para, silâh ve mühimmatı kâmilten tedarik etmeyi teahhüd ederler. (...)"(Fethi Tevetoğlu, Milli Mücâdele Yıllarındaki Kuruluşlar, Karakol Cemiyeti, Türkiye'de İngiliz Muhibleri Cemiyeti, Wilson Prensibleri Cemiyeti, Yeşilordu Cemiyeti, Türk Tarih Kurumu Yay., Ank., 1988, s.46-7)

Bağımlılık temelindeki bu anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için "Karakol İhtilâl Cemiyeti ve Uşak Kongresi" icra heyetinin ve Rusya Komünist Partisi'nin Kafkasya komitesinin imzalaması öngörülüyordu.

Mustafa Kemal Paşa bu anlaşmayı reddetti. Daha sonra Ankara Hükümeti ile Sovyet Rusya arasında imzalanan antlaşmalar, eşitlik ve karşılıklı saygı temelinde biçimlendirildi.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN BAĞIMSIZLIKÇI TAVRI

Mustafa Kemal Paşa, Batı Cephesi Kumandanı Ali Fuat Paşa'ya yazdığı 16 Eylül 1920 tarihli mektupta Bolşeviklik konusundaki kaygılarını şöyle dile getiriyordu:

*"4. Bolşevikler, aynı zamanda memleketimizde Bolşevik teşkilatı vücuda getirmek için fevkalade faaliyete başlamışlardır. Bakû'ya gönderdikleri Mustafa Suphi ve arkadaşları vasıtasıyla Türkiye Komünist Merkezi Umumisi'ni meydana getirttiler. Tamamen Bolşevik fikirlerine kazanılan saf ve saf olmayan adamlardan sahilin her noktasına çıkardıkları gibi, dahilen de Eskişehir ve Ankara'ya kadar göndermişlerdir. Bunların maksatları memlekette bir toplumsal inkılap vücuda getirmektir. **Bu halde memleket doğrudan doğruya Üçüncü Enternasyonal'e, yani Rusya'ya bağlı olacağından, Bolşeviklik hiçbir taahhüt ve yardıma lüzum kalmaksızın bizi kendilerinden ayrılmış bir hale getirmiş ve Batılılarla siyasi pazarlıklarında daha kuvvetli bir vaziyet elde etmiş olacaktırlar.** Memleketimizin fikir ve inkılap taraftarı olan veya bu perde altında türlü türlü maksatlar peşinde koşan adamları da, bu tehlikeleri fark etmeksizin Bolşevik teşkilatını kolaylaştırmaktadırlar.*

*"5. Biz bu ahval üzerine evvelemirde memleketi elimizde muhafaza ve ne ıslahat lazım ise hükümet vasıtasıyla yaparak anarşi ve inkılap suretiyle **Rus tabiiyetine mani olmak (...)** kararlarını ve talimatlarını verdik. (...)*

*"8. İzahatımdan anlaşılmuştur ki, **kayıtsız şartsız Rus tabiiyeti demek olan dahildeki komünizm teşkilatı, gaye itibariyle tamamen bizim aleyhimizdedir.** Gizli komünizm teşkilatını her surette durdurmak ve teb'it etmek (uzaklaştırmak, kovmak,Y.K..) mecburiyetindeyiz. (...). Kendi arzularına kolaylıkla destek bulmak isteyen birtakım kimseler, hilekârane bir surette komünizm vesaire teşkilatına taraftar olduğumu daima yayıyorlar. Fakat yanlıştır. Vaziyetim arz ettiğim gibi Doğu ve Batı ile belli bir neticeye varmadan inkılaplardan kaçınmak ve yeri gelince **Mustafa Suphi Yoldaş'a da yazdığım gibi ne yapılacak ise hükümet vasıtasıyla yapmaktır.** Bittabi, komünizm ve Bolşevizme alenen aleyhtarlığı uygun görmem."* (ATABE, Cilt 9, 2002, s.348-349)

Bu mektupta dile getirilen kaygı, Milli Kurtuluş Savaşı'nı Sovyet Rusya'nın çıkarları ve politikası doğrultusunda kullanma çabalarıydı.

Mustafa Kemal Paşa'nın bağımsızlıkçı kişiliği ve Türkiye'nin demokratik devrimini milli bir çizgide geliştirme çabası, "kayıtsız şartsız Rus tabiiyeti demek olan dahildeki komünizm teşkilatı" karşısında tavrı almaya itti.

Mustafa Kemal Paşa komünistliğe karşı değildi; onlarla işbirliği yapmaya hazırды. Tek koşul, Türkiye'deki komünistlerin, başka herhangi bir merkezden emir almaması, yalnızca demokratik bir biçimde oluşturulmuş olan Büyük Millet Meclisi'nin kararlarına uymasıydı.